

"KOL - HLIYA"

Beit Midrash for Torah and prayer

BET MIDRASH BET - YOSEF

BET MIDRASH OR - LAYS RIM

KOLL STUDENTS LIBRARY

TORAH LESSON CLASS

CHARITY AND CHARITY FOUNDATION

Kiryat Ya'arim Street 32, Givat Ze'ev

"קול - אלה"

ע"ר 580726644
koleliya@gmail.com
רחוב קרית יערים 32
גבעת זאב

"קול אלה"

בית מדרש לתורה ותפילה

בית מדרש "בית - יוסף"

בית מדרש "אור - לישרים"

כולל אברכים אוצר הספרים

שיעורי תורה קרן צדקה וחסד

רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב

"גם לנשמה מגיע אור"

פרשת בא שנת תשפ"ב

1. האם הכלב חורץ את לשונו או את שיניו?
2. מדוע קבעו תענית בערב פסח לבכורות הרי היה צריך לקבוע יום שמחה זכר לנס ההצלה?
3. מדוע נשים בכורות אין מתענות הרי גם הם ניצולו ממיתה במכת בכורות?
4. מדוע יש איסור לעשות קידוש לבנה בשבת?
5. מדוע אין מברכים שהחיינו על מצות קידוש לבנה כמו שמברכים בכל מצוה?
6. האם יש איסור לקדש הלבנה תחת מטריה או תחת אילן? הוכח מפרשת השבוע!
7. מדוע מניחים תפילין על יד שמאל ולא על יד ימין שהוא יד החשוב בכל מקום?
8. מדוע מי ששולט בשתי ידיו חייב להניח תפילין הרי כיון שאין לו יד כהה יהא פטור מתפילין?
9. האם כששחטו את הקרבן פסח היו מברכים שהחיינו?
10. האם יוצאים ידי חובת מצה בפסח במצה שנאפית בשמש?
11. האוכל בליל הסדר מאכלי חלב האם יכול לזמן? הוכח מפרשת השבוע!
12. מדוע אין מברכים שהחיינו על אכילת מצה?
13. אדם שיכול לתת פרוטה לצדקה למי יש עדיפות לתת לשכנו, או לפועל שלו? הוכח מפרשת השבוע!
14. חידה: מתי יש חיוב לאבא ספר לבנו את סיפור יציאת מצרים בנוסף על ליל פסח?
15. וצריך עיון: "למען רבות מופתי בארץ מצרים" (יא ט) וכתב רש"י "למען רבות מופתי": מופתי שנים, רבות שלושה, מכת בכורות וקריעת ים סוף ולנער את מצרים. עכ"ל. היה קשה לרש"י: והרי אנו עומדים אחרי מכת חושך, נשארה רק מכה אחת ואחרונה להביא וזו מכת בכורות. אם כן מה פרוש המילים: "רבות מופתי"!! ולכן מפרש רש"י: מהם רבות המופתים? מכת בכורות, קריעת ים סוף, נייעור המצרים בים סוף. ולא זכיתי להבין את דברי רש"י הרי כתוב במפורש בפסוק "רבות מופתי במצרים"!! והרי קריעת ים סוף ונייעור המצרים לא היו במצרים, אלא בים סוף! אם כך מה בכלל עונה רש"י!?

י"ל ע"י בית המדרש "בית יוסף" גבעת זאב
ניתן לקבל את העלון מידי שבוע בהודעה לווצאפ
052-8144488 יוסף ויצמן

האם הכלב חורץ את לשונו או את שיניו?

ואיתא במדרש (ראה ויק"ר לב, ה ועוד) לא נגאלו ישראל ממצרים אלא בשביל שלא היו בהם דלטורין (מדברי לשון הרע), והיה שלום ביניהם. ולכך כתיב (שמות יט, ב) ויחן ישראל נגד ההר, בלשון יחיד, לפי שהיו כולם כאיש אחד כו'.

ואם כן הכי פירושו "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב", כוונתו שלכולם לא יחרץ הכלב את שיניו, לפי שהיו כולם כאיש אחד ולא היו בהם דלטורין. וזהו שאמר לשונו, כוונת הכתוב בזה לומר, מי גרם לזה שלא שלטו בהם הכלבים, "לשונו", רצה לומר, שהיה לכל בני ישראל לשון אחד ולא היו בהם מספרי לשון הרע, וק"ל. וכך נדרש הפסוק, "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב", והסיבה מדוע לא יחרץ כלב, היא משום "לשונו".

מדוע קבעו תענית בערב פסח לבכורות הרי היה צריך לקבוע יום שמחה זכר לנס ההצלה?

ואנו נוהגים כן אחריהם לעולם, כן ראה שבלי ספק בערב פסח מצרים התענו הבכורים שלא ימותו בלילה בעוונם עם המצרים וכל אב התענה בשביל בנו הקטן שלא יענש בשביל עוון אביו, ואנו נוהגים כן אחריהם לעולם.

לפי זה יש ליישב: מה שהקשה הברכי יוסף (או"ח סימן ת"ע ס"ק ז) מדוע מתענים הבכורים בערב פסח, הרי הנס היה בט"ו בלילה והיה צריך להתענות בפסח בלילה? ותיירץ שביום טוב לא היו רוצים לקבוע תענית, אבל לפי זה אתי שפיר בפשטות דהרי כל הזכר שאנו עושים הוא זכר לתענית שהם עשו כדי להינצל מהמיתה וזה היה בערב יום טוב, לכן הבכורים מתענים בערב פסח.

ובשו"ת ויען יוסף (אורח חיים סימן ר"י) מתיר: על פי מה דאיתא במדרש שמות רבה (פכ"א אות ז') שהיה קטרוג על ישראל ביציאת מצרים מה נשתנו אלו מאלו הללו עובדי עבודה זרה וכו', והוצרכו ישראל לתגבורת של מדת הרחמים, וכן היה גם כן בשעת מכות בכורות, אף שאינו מפורש אבל הוא דבר הלמד מענינו דאמר הכתוב שם: "אשר פסח על בתי בני ישראל וגו' ואת בתינו הציל" (יב כז), מכלל דהייה קטרוג עליהם אם להנצל, דאם לא כן לא היה נקרא בשם הצלה, וכל ענין שנעשה לכלל ישראל בימים קדמונים מתעורר כל שנה כידוע מספרים הקדושים, ואולי קודם התעוררות הגאולה שבילל התקדש חגם כן יש חשש התעוררות קטרוג כעין שהיה אז, על כן מתענין הבכורים לפעול תגבורת מדת הרחמים כעין שהיה אז לבכורים שלא שלט עליהם מדת הדין.

מרו הגרב"צ אבא שאול זצוק"ל בספרו אור לציון (חלק ב' פרק י"ב) מבאר: יש לומר שכיון שמי שעושים לו נס משמיים מנכים לו מהזכויות שלו כמו שמבואר בגמרא במסכת שבת (דף ל"ב ע"א) ומכיוון שלבכורות נעשה להם נס מיוחד, לכן הבכורות מתענים כנגד מיעוט הזכויות. יש לציין מה שהובא מבעל עטרת צבי מזידיטשוב זצוק"ל שאמר שגילו לו מן השמים שיש טעות סופר במסכת סופרים וצריך לומר שהבכורים מתענים, ושיש לזה מקור בדברי הירושלמי במסכת פסחים (פרק י' הלכה א') כן הובא בספר פאר יצחק (דף צ"ג) ובספר פאר יוסף בתוספת מנהגי זידיטשוב.

מדוע נשים בכורות אין מתענות הרי גם הם ניצולו ממיתה במכת בכורות?

והקשו הגר"א אורח חיים (סימן ת"ע) וכן שולחן ערוך הרב: מדוע אין הנשים מתענות? והרי כל הטעם של התענית הוא לזכר שניצלו ממכת בכורות, ואם כן הנשים נמי ניצלו ואם כן מדוע אין מתענות?

"ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשנו למאיש ועד בהמה למען תדעו אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל" (יא ז).

בספר ברית שלום (להג"ר פנחס ב"ר פילטא נפטר תכ"ג, פרשת וישב) מקשה: דלכאורה הרי זה דבר תמוה מאוד, שהרי בשעה שהכלב כועס, חורץ וחורק את שיניו, ואם כן היה צריך להיות כתוב בפסוק: לא יחרץ כלב את שיניו, ואם כן מאי לשונו דקאמר?

ומבאר על פי מה דאיתא בגמרא במסכת פסחים (ק"ח ע"א) כל המספר לשון הרע וכל המקבל לשון הרע ראוי להשליכו לכלבים וכו', שנאמר (שמות כב ל) לכלב תשליכון אותו, וסמך ליה (שם כג א) לא תשא שמע שווא, קרי ביה לא תשיא.

"ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרוג ה' כל בכור בארץ מצרים"

איתא בטור אורח חיים הלכות פסח (סימן ת"ע) וז"ל: גרסינן במסכת סופרים הבכורות מתענין בערב פסח, והטעם זכר לנס שניצולו ממכת בכורות. והקשו הראשונים והאחרונים: מדוע קבעו תענית זכר לנס הצלת הבכורות, וכי לא היה מתאים יותר לציין את נס ההצלה ע"י שמחה ויום טוב דוגמת פורים שקבעו ימי משתה ושמחה זכר להצלה?

הגרצ"פ פראנק זצ"ל בספרו מקראי קודש פסח (חלק ב' סימן כ"ב) כתב: שעיקר טעם התענית הוא, זכר לתענית שהתענו הבכורות בערב פסח במצרים, כי מסתמא כאשר אמר משה רבינו לישראל "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד הבוקר" (י"ב כ"ב) בוודאי התענו בכורי ישראל כדי שיזכו להינצל מנגף המשחית, ואף שהובטח להם ופסח ה' על הפתח ולא ייתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף, מכל מקום עדיין היו צריכים לרחמי שמים ובוודאי התענו, וכמו שהוזכר גם בדברי רבינו יונה בגמרא במסכת ברכות (דף ב' ע"ב) בדפי הרי"ף וז"ל: שבשעה שעבר השם לנגוף את מצרים היו מפחדים ומתפללים לבוא לקיים דברו ושלא ייתן המשחית לבוא אל בתיהם שדרך הצדיקים שיראים תמיד שמא יגרום החטא, ולכן גם כיום מתענים בכורי ישראל זכר לתענית הבכורות במצרים, וכדוגמת תענית אסתר שמתענים זכר לתענית שהתענו אז בעת צרתם, כמו שכתב הרא"ש בגמרא במסכת מגילה (פרק א' י"ג) זמן קהלה לכל היא, שהכל מתאספים לתענית אסתר ובאים בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים לפי שבו נקהלו לעמוד על נפשם והיו צריכים רחמים. וכן מצינו במשה שעשה תענית כשנלחם בעמלק דכתיב ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה ודורשת הגמרא במסכת תענית: מכאן לתענית צבור שצריך שלשה מכאן נראה לרבינו תם סעד לתענית אסתר שאנו עושים כמו שעשו בימי מרדכי ואסתר כשנקהלו היהודים לעמוד על נפשם ולא מצינו לו סמך בשום מקום אלא כאן. אם כן אפשר לומר שזה כוונת הטור שעושים זכר לנס שניצולו ממכת בכורות דהיינו זיכרון לאותה תענית שהתענו הבכורות בזמנו, כך תירץ בשו"ת זיכרון יהודה (או"ח סימן קל"ג), וכבר הקדים לומר חידוש זה החתם סופר בגמרא במסכת פסחים (דף ק"ח ע"א) וז"ל: וטעם תענית בכורים נראה לי כמו תענית אסתר שנהגו מפני שקבלה בידיו שביום מלחמת עמלק התענו אבותינו

כתב מרו בשולחן ערוך (או"ח סימן ת"ע סעיף א): הבכורות מתענים בערב פסח, בין בכור מאב בין בכור מאם, ויש מי שאומר שאפילו נקבה בכורה מתענה. וכתב על זה הרמ"א בהג"ה ואין המנהג כן.

ובראשית הדברים יש לברר, האם הנשים הבכורות של המצרים מתו?

שגם הנשים מתו, ואם כך לפי המדרש הזה קשה מדוע אין הנשים מתענות?.

דהנה במדרש רבה (שמות פרשה ט"ו סימן י"ב) נאמר: "שה תמים זכר" על שם שהוא הרג בכורי מצרים, וחס על בכורי ישראל, הנה מהמדרש הזה משמע שבמצרים רק הזכרים מתו, לפי זה אתי שפיר מדוע אין הנשים מתענות, מכיוון דהרי להם לא נעשה נס דהרי גם המצריות לא מתו.

ובביאורי הגר"א (סימן ת"ע) כתב: לפי שלא נתנה התורה קדושת בכורה לנקבות, שהרי אין מצות פדיון הבן לכן אין מתענות, וראה עוד בספר ישועות יעקב (סימן ת"ע סק"ד). וכן כתב מרן בערוך השולחן אורח חיים הלכות פסח (סימן תע סעיף ג') וז"ל: דוודאי במצרים גם הן נהרגו במכות בכורות, וראיה שהרי המדרש אומר דבתיה בת פרעה נצלה בזכות משה, אלמא דגם בנקבות הייתה מכת בכורות ומכל מקום אין המנהג כן מטעם דבנקבות לא צווה הקב"ה לקדשן רק הזכרים.

וכתב בחידושי הרש"ש שם: משמע מכאן שלא נהרגו אלא בכורים זכרים ולא נקבות, אבל חולק המדרש הזה על הפסיקתא שאומר שגם בכורות נקבות מתו, וכן הוא במדרש רבה דאיתא במדרש שמות רבה (פרשה י"ח סימן ג') וידך כל בכור במצרים ראשית אונים באהלי חם, שאפילו ונקבות בכורות מתו, חוץ מבתיה בת פרעה, שנמצא לה פרקליט טוב, וזה הוא משה, שנאמר בו: "ותרא אותו כי טוב הוא", רואים שהמדרש סובר

ובשולחן ערוך הרב (אורח חיים הלכות פסח סימן ת"ע) כתב: כיון שעיקר תענית הבכורות אינו אלא מנהג לא נהגו להחמיר כל כך מפני שעיקר ההתראה והמכה הכתובה בתורה בפירוש לא הייתה אלא על הבכורים הזכרים.

"יצירתם עומדת לעד זה הקולנוע ספרים ומשאלים לאזורים"

בחסדי שמים בית המדרש ובית הכנסת הולך וגדל באברכים היושבים ולומדים ברוב שעות היום, ולכן אנו נזקקים באופן דחוף לספרי יסוד נוספים לטובת כל אברכי הכוללים, משתתפי השיעורים, וכל באי בית המדרש. הננו פונים אליכם בקריאת קודש: אנא עזרו לנו להמשיך ולזכות את הרבים. ניתן להקדיש ספרים להצלחה, רפואה, זש"ק וכן לע"נ קרובים וידידים.

לתרומות: בנק מרכנתיל דיסקונט בנק 17 סניף 621 סניף 89000 ע"ש "קול אליה גבעת זאב"

ניתן לתרום גם בביט למספר: 052-8144488

לפרטים נוספים הרב יוסף ויצמן: 052-8144488

מדוע יש איסור לעשות קידוש לבנה בשבת?

ב. דהרי קידוש לבנה הוא שמחה, ובשבת יש חיוב שמחה, ואם כן אין עושים מצוות חבילות, כך כתב הפרי חדש (או"ח סימן תכ"ו), וכן כתב הרמ"ע מפאנו (סימן ע"ח). ובשו"ת שבות יעקב (או"ח ח"ג סימן ל"א) תמה עליו: דהרי בשבת אין חיוב שמחה דהרי דווקא ביום טוב דכתיב "ושמחת בחגך" רק אז יש חיוב שמחה ואולם בשבת לא כתוב "ושמחת" ולכן בשבת אין חיוב שמחה.

איתא בגמרא במסכת סנהדרין (דף מ"ב ע"א) כל המברך על החדש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה. בפרשת השבוע נאמר: "החדש הזה לכם ראש חודשים" (יב ב), וכתוב בפרשת בשלח זה אלי ואנוהו.

וכן בשו"ת הב"ח (סימן פ) כתב: שמי שאוסר לקדש הלבנה בשבת, משום דאין מערבים שמחה בשמחה, הויה ככסיל ההולך בחושך.

כתב מרן השולחן ערוך: (או"ח סימן תכ"ו ס"ק ב') אין מברכים על הירח אלא במוצאי שבת, אבל בשבת אסור לקדש את הירח, רק אם זה יום אחרון ויכול להפסידו אז מותר לקדשה אף בשבת. עיין משנה ברורה או"ח סימן תכ"ו ס"ק י"ב.

וישנם כמה וכמה טעמים מדוע אסור לקדש בשבת:

הנה דבריו של השבות יעקב האם בשבת יש חיוב שמחה יש אריכות גדולה בזה: דהנה תוספות במסכת מועד קטן (דף כ"ג ע"ב) כתבו דבשבת ליכא חיוב שמחה, וכן כתב השיטה מקובצת במסכת כתובות (דף ז' ע"א ד"ה וכתב הרמב"ם) דמה שכתב הרמב"ם דאסור לישא אשה בשבת משום דאין מערבים שמחה בשמחה, לא נהירה דבמועד כתיב ושמחת בחגך, אבל בשבת ליכא חיוב שמחה וכן כתב התשב"ץ (בח"ג סימן רצ"ח), עיין בדעת תורה (או"ח סימן רמ"ב) שהאריך בזה.

א. שמא יש תחומים למעלה מעשרה והווה כמקבל פני רבו למעלה מעשרה, כך כתב בשו"ת הרשב"א (ח"ד סימן מ"ח) בשם הרב משה מקוצי, וכן איתא בספר מנהגי מהרי"ל (בסוף הלכות חג השבועות).

ובתורת חיים (סופ"ק דחולין) הקשה על כך: איך אמרינן ישמחו במלכותך בשבת? אבל בספרי בפרשת בעלותך והובאו דבריו בבית יוסף (או"ח סימן רפ"א) איתא "וביום שמחתכם" - אלו שבתות.

אבל הרשב"א דחה את הטעם הזה משום כמה דברים: א. משום דבעיקר דין תחומים, דעת הפוסקים שאין למעלה מעשרה כיון דתחומין דרבנן, ובעיה דלא אפשרה בגמרא, אם כן נקטינן לקולא דאין תחומים למעלה מעשרה, וכן בשו"ת נשאל לדוד (ח"ג או"ח סימן י"ז) תמה כן. וכן בשו"ת שבות יעקב (ח"ג סימן ל"א). והסיבה השנייה: מה ענין תחומים שייך הכא, דהרי אין המברך קופץ עד מקום הלבנה. ובתפארת ישראל במסכת מועד קטן (פ"א משנה ז') הקשה: מאי שנא מרעמים וברקים שמברכים עליהן בשבת וביום טוב, ועוד היכן מצינו נדנדו איסור לברך על מה שחוץ לתחום, והרי אפילו אם נימא דיש תחומים למעלה מעשרה, מותר אפילו לשתות ממי גשמים, דמיא נידא ולא קני שביתה, הכי נמי הלבנה ואורה מינד נידי תמיד, וכ"ש כאן דמותר דמצוות לאו ליהנות ניתנו.

ובשער הציון (או"ח סימן תכ"ו ס"ק י"ב) כתב: כיון דקידוש לבנה עושים את המצווה בשמחה ורגיל לבא לידי רקודין וזה אסור בשבת, ואף שריקודים של מצוה התירו בשבת, וכמו בשמחת תורה, שאני התם דאי אפשר לדחות היום, מה שאין כן הכא דאפשר לעשות המצווה מקודם השבת או לדחות לאחר

השבת לכן לא התירו. וראוי לציין: בשו"ת התעוררות תשובה (ח"א סימן ר) כתב דאם שבת היה יום אחרון ומקדשה בשבת, שלא ירקוד כשאומר כשם שאני רוקד.

המהרי"ל כותב: כיוון דהויה תחינה ובקשה ואין אומרים אותה ביום טוב, לכן אין מקדשים הלבנה בשבת וביום טוב.

ובשבות יעקב (ח"ג סימן ל"א) הקשה על דברי המהרי"ל: וז"ל הנה יגעתי ולא מצאתי שום תחינה בברכת הלבנה, ואפילו אם נימא דיש תחינה, שרי משום דהויה טופס ברכה, וכמו שאנו אומרים בתפילה אבינו אב הרחמן בשבת, וכן אור חדש על ציון תאיר.

השדה חמד (מערכת ראש השנה סימן ב' ס"ק ב') וכן בשו"ת גנוי יוסף (סימן קמ"ו ס"ק ד') כתבו: כיון שלא שגור ברכת הלבנה בעל פה כיון שאומרים אותו פעם בחודש, וייקח סידור, חיישינן שמא יוציא את הסידור לרשות הרבים.

מדוע אין מברכים שהחיינו על מצות קידוש לבנה כמו שמברכים בכל מצוה?

ובשו"ת שבות יעקב (ח"ג סימן ל"א) כתב: כיון דכתיב "ויאמר אלוהים יהי מאורות ברקיע וגו' והיו לאותות ולמועדים", ושבת ויום טוב הם גופן אות, וכשם שאין מניחים תפילין ביום טוב ובשבת מטעם זה. אבל דחה טעם זה: דלפי זה איך מברכים על הקשת בשבת, הלא מקרא מלא דיבר הכתוב את קשתי נתתי בענן והייתה לאות ברית ביני ובין הארץ, אלא דשאני בתפילין כיון דשבת אות והתפילין אות לדבר אחד לכך אין מניחים, מה שאין כן בקשת הוא אות לדבר אחר שהקב"ה אין מביא מבול לעולם, וכן הלבנה אות שאם המאורות לוקים העולם לוקה, והוא שני אותות נפרדים לכך מותר לקדש הלבנה,

ובהרבה אחרונים כתבו דיש טעם על פי הקבלה מדוע אין מקדשים הלבנה בשבת. ועיין בשו"ת שואל ומשיב (מ"א ח"ג סימן קנ"א) מה שכתב בזה.

יש להקשות: מדוע אין מברכים שהחיינו על קידוש לבנה והרי זה מצוה.

באליה רבה (או"ח סימן תכ"ו) מביא על פי מה שכתב המגן אברהם (או"ח סימן תכ"ב) שלכך אין מברכים שהחיינו על הלל בראש חודש, משום שלפעמים הויה בתוך שלושים יום ואין מברכים שהחיינו רק על דבר שהוא בהפסק שלושים יום, אם כן לכך אין מברכים על קידוש החודש.

האם יש איסור לקדש הלבנה תחת מטריה או תחת אילן? הוכח מפרשת השבוע!

שבגמרא במסכת ראש השנה (דף כ"ד ע"א) אמרינן דאם ראו את הלבנה דרך עששית אינו יכול לקדש את הלבנה, שם מיירי כשרואה את הלבנה רק דרך עששית, אבל כאן מבעד החלון רואה את הלבנה המקורית לכן מהני, כך כתב בשו"ת שבות יעקב (או"ח סימן קכ"ו), ועיין שו"ת דבר שמואל (סימן רצ"ב).

יש לחקור האם תחת אילן או תחת מטריה מותר לקדש הלבנה או דילמא הוה כמו תחת הגג שאסור לקדש שם את הלבנה?.

הנה לפי הסברה נראה שלפי הטעם הראשון יש איסור נמי לקדש הלבנה תחת אילן או מטריה דנמי שייך בזה אהל, אבל לפי טעם השני ליכא איסור באילן ובמטריה.

ובשו"ת ישכיל עבדי (חלק ח' סימן ל"ח ס"ק ג') כתב שמותר לקדש הלבנה תחת אילנות ולא דמי לבית, משום שרוב הפוסקים סבירה ליה דעיקר טעם שאין מקדשים תחת הגג משום דצריך לצאת כמו מלך, אם כן תחת האילן שהוא בחוץ, אם כן הוה שפיר יציאה כמו לקראת מלך ומותר לכתחילה לקדש שם את הלבנה, ואפילו לפי טעם הראשון נמי מותר לקדש הלבנה תחת אילן דשם אתה רואה בוודאי שאין שם מת.

מדוע מניחים תפילין על יד שמאל ולא על יד ימין שהוא יד החשוב בכל מקום?

החזקוני מתרץ: לפי שהימין מזומנת לכל דבר ומושיטים אותה בכל מקום לפי שהיא עסקנית מן השמאלית ואין נכון שיהיו השמות נתונים עליה.

עוד תירץ החזקוני: לפי שהימין מזומן לקשור התפילין על יד השמאל ולא השמאל על הימין.

הכלי יקר מתרץ: להורות שלא בכח יגבר איש כי אם לה' המלחמה, לפי שיד האדם כהה וחלושה מלעשות גדולה או קטנה אם לא כי יד ה' עשתה זאת המחזיק בידו, ועל כן צווה ה' להניח התפילין אשר שם ה' חקוק בהם על יד כהה להורות שיד ה'

הנה איתא ברמ"א (או"ח סימן תכ"ו ס"ק ד) שאין מברכים על הלבנה תחת הגג אלא בחוץ.

המגן אברהם (או"ח סימן תכ"ו) מביא את דברי המהרי"ל: כדי שלא יאהיל עליו הטומאה, בעת קיום המצווה של קידוש לבנה.

והגאון רבי משה פיינשטיין בשו"ת אגרות משה (ח"א סימן קמ"ד) תמה על טעם זה, דמדוע יש קפידא בקידוש לבנה יותר משאר כל המצוות ודבר שבקדושה שעושים תחת הגג ולא חיישינן שיאהיל על הטומאה, ובפרט בסתם בתים וגגות שכהן מותר להיכנס שם ואין חוששים לטומאה.

המשנה ברורה במקום כתב: שקידוש לבנה הויה כקבלת פני השכינה ואין זה דרך כבוד שיהא עומד תחת הגג, לפיכך יוצאים מתחת הגג לרחוב כדרך שיוצאים לקראת מלכים. ומסיק: המשנה ברורה שהלכה זו רק לכתחילה, אבל מי שחושש באיזה מיחוש שלא יוכל ליצא לחוץ, אי נמי שהמקום אינו נקי יקדש בביתו דרך חלון או פתח הפתוח נגד הלבנה, ולכתחילה צריך לפתוח את החלון כדי לראות את הלבנה, ואם היא חולה ויכול להצטנן אז בדיעבד יכול לקדש על הלבנה כשרואה אותו דרך החלון. וכך כתב במשנה ברורה (או"ח סימן תכ"ו) ואף על פי

"והיה לאות על ידכה ולטוטפות בין עינך" (יג טז).

אומרת הגמרא במסכת מנחות (דף ל"ז ע"א) אמרינן "ידכה" יד כהה שהוא יד שמאל, מכאן ילפינן דצריך להניח תפילין על יד שמאל.

והקשו החזקוני, הכלי יקר, והאור החיים מדוע מצות חשובה כמו מצות תפילין מניחים אותו על יד שמאל הפחות חשובה, הרי יד ימין הוא החשוב יותר בכל מקום?

החזקה הימנית היא הנותנת כח ליד כהה זו, ולהורות נתן בלבם שאין שום מעשה תלוי בפעולת האדם כי אם בעזר ה' יתברך.

האור החיים כתב: להיותו מכוון כנגד הלב שבצד שמאל, לכן מניחים אותו ביד שמאל, והוא על פי דברי הגמרא במסכת מנחות (דף ל"ז).

ובעניין מי שיש לו הלב על צד ימינו באיזה יד יניח תפילין עיין שו"ת ארץ צבי (סימן קט"ו), וכן בשו"ת דובב מישרים (חלק ב' סימן מ"ו) שאפילו נתברר שיש לו לב בצד ימין מניח תפילין בשמאלו.

מדוע מי ששולט בשתי ידיו חייב להניח תפילין הרי כיון שאין לו יד כהה היא פטור מתפילין?

ועוד נראה לתרץ, דהנה כתיב: "ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב" (שמות טו ו). וכתב רש"י שם וז"ל ימינך ימינך שני פעמים כשישראל עושים את רצונו של מקום השמאל נעשית ימין עכ"ל, והנה נאמר בפסוק: "והיה לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך כי בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים" (שמות יג טז) נמצא שמניחים תפילין ביד שמאל לזכור כי בחוזק יד היינו שגם השמאל נהפך לימין הוציאנו ה' ממצרים, ולפי זה אתי שפיר שמניחים תפילין ביד שמאל שזה בעצם רמז שהשמאל נהפך לימין ביציאת מצרים.

כתב מרן בשולחן ערוך (או"ח סימן כ"ז ס"ק ו): אם שולט בשתי ידיו, מניח בשמאל כל אדם.

וכתב הלבוש (אורח חיים סימן כ"ז): אף על גב דלדידה לאו כהה הוא דהא שולט בשתי ידיו, לגבי אחריני הוי יד כהה ועוד שהיא כנגד הלב.

וגזירת הכתוב דבעינן ימין, ולא אמרינן דאזלינן בתר ימין דעלמא, אם כן בתפילין נהי שאיטר מניח ביד ימין כיון דכתיב ידכה והרי יש לו יד כהה שזה יד ימין, מכל מקום מי שולט בשתי ידיו לא יניח דהא לית ליה לא שמאל ולא ימין, כיון שאין לו יד כהה?

והקשו החתם סופר במסכת חולין (דף צ"א ע"ב) וכן בשו"ת אבן העזר (חלק ב' סימן ע"א) וכן בשו"ת רבי עקיבא איגר (מהדורה קמא סימן קכ"ב): לפי שיטת הרמב"ן בגמרא במסכת יבמות (דף ק"ד), וכן בגמרא במסכת חולין (דף צ"ב) דסבירא ליה דאיטר אינו חולץ כלל כשם שכהן איטר אינו עובד מפני שאין לו ימין

ומתריצים: דיש לומר היכא דיתבטל המצווה לגמרי אזלינן בתר שמאל דעלמא, אבל בחליצה הרי יכול ליבם, וכן בכהן תתקיים המצווה על ידי כהן אחר, מה שאין כן בתפילין שאי אפשר לקיים ותבטל המצווה לגמרי משום הכי כאשר אדם שולט בשני ידיו אזלינן בתר עלמא.

האם כששחטו את הקרבן פסח היו מברכים שהחיינו?

יש לחקור כששחטו את הקרבן פסח בערב פסח האם היו מברכים ברכת שהחיינו כמו כל מצוה שבא מזמן לזמן דמברכים שהחיינו או דילמא לא היו מברכים?

בברכת שהחיינו דרגל, אבל שחיטת קרבן פסח דהוא מצוה חשובה בפני עצמה, וידוע דמוני המצוות מונין שחיטת קרבן פסח ואכילת קרבן פסח לשני מצוות נפרדות, ואם כן פשיטא שכשמגיע מצות שחיטת קורבן פסח בערב פסח שהיו מברכים שהחיינו בשעת השחיטה, ואם בלילה קודם אכילת קרבן פסח היו מברכים עוד פעם שהחיינו י"ל דהוי סומכים על מה שברכו כבר בערב פסח על השחיטה, או שסמכו על כך שעיקר שהחיינו הוא ברגל, על כל פנים שחיטת קרבן פסח פשיטא לי דהוא בכלל מצוה הבא מזמן לזמן שמברכים על כך ברכת שהחיינו.

הנה בנתיב חיים בהגהות שו"ע (סימן תל"ב) כתב: שבשחיטת קרבן פסח לא היו מברכים שהחיינו, דסומכים על שהחיינו שמברכים בליל הסדר בקידוש, וזה דומה לבניית הסוכה שאין מברכים שהחיינו דסומכים על ברכת שהחיינו שמברכים בכניסת החג, אם כן הוא הדין הכא.

ואולם הגר"ש וואזנר זצוק"ל בספרו שו"ת שבט הלוי (חלק ג סימן ס"ה) הקשה עליו: דמה ענין זה לזה, דהרי בעשיית סוכה אומרת הגמרא במסכת סוכה (דף מ"ו ע"א) שמעיקר הדין היה לברך שהחיינו, אלא כל הסיבה שאין מברכים, דאין העשייה אלא הכשר מצוה לצורך עיקר המצווה דשייך ברגל דווקא, וכיוצא בה יש לומר בבדיקת חמץ ובפרט אם נאמר כשיטת הראשונים דבל יראה ליתא משש ולמעלה רק בתוך הפסח דווקא, ואם כן עיקר הבדיקה רק מניעה שלא יעבור ברגל ונפטר

וואולם הגר"ש וואזנר זצוק"ל בספרו שו"ת שבט הלוי (חלק ג סימן ס"ה) הקשה עליו: דמה ענין זה לזה, דהרי בעשיית סוכה אומרת הגמרא במסכת סוכה (דף מ"ו ע"א) שמעיקר הדין היה לברך שהחיינו, אלא כל הסיבה שאין מברכים, דאין העשייה אלא הכשר מצוה לצורך עיקר המצווה דשייך ברגל דווקא, וכיוצא בה יש לומר בבדיקת חמץ ובפרט אם נאמר כשיטת הראשונים דבל יראה ליתא משש ולמעלה רק בתוך הפסח דווקא, ואם כן עיקר הבדיקה רק מניעה שלא יעבור ברגל ונפטר

האם יוצאים ידי חובת מצה בפסח במצה שנאפית בשמש?

הפרדס יוסף מתרץ: המצות שנאפו בשמש היו באמת פסולות למצות אכילת מצה, ומצות אלו היו לצורך מזון סתם ולא למצות מצות, ולמצות מצוות באמת אפו בתנור ולא ע"י השמש.

"ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגות מצות" (י"ב ל"ט).

ובתרגום יונתן בן עוזיאל כתב: ומתאפי להון מחומתא דשמשא, משמע שאפשר לצאת חובת מצה עם מצה שנאפית בשמש.

והגר"ח קנייבסקי (בדרך אמונה ביאור ההלכה הלכות ביכורים פרק ו) מתרץ: על פי שיטתו של רבינו תם בגמרא במסכת פסחים (דף ל"ז ע"ב) דכל שתחילתו עיסה שבילתה עבה אף שסופה סופגנין דהיינו שאפאה בחמה כמ"ש בפסחים שם או שבישלה חייב בחלה וה"ה שיוצאים בה ידי מצה לדעתו כמו שכתב מהר"ם חלאוה שם. לפי זה אתי שפיר, ואפילו לפי דברי הר"ש (בפרק קמא דחלה) שאם היה דעתו לאפותה בחמה פטורה, מכל מקום מודה שאם לא הי' דעתו לאפותה בחמה רק אחר כך נמלך ואפאה בחמה חייבת בחלה, אם כן גם כן לא היה דעתן בשעת לישה שיאפה בחמה רק לא הספיק בצקם להחמיץ אם כן יוצאים בזה ידי מצה.

והקשו הפרדס יוסף, וכן הגר"ח קנייבסקי שליט"א בדרך אמונה (ביאור ההלכה הלכות ביכורים פרק ו) מהא דאיתא בירושלמי פרק קמא דחלה (ה"ג) וכן בתוספתה במסכת פסחים (פ"ב) יוצאים בסופגנין שנעשו באור ואין יוצאים בסופגנין שנעשו בחמה, וכן פסק ריא"ז, הובאו דבריו בשלטי הגיבורים בפרק כל שעה (דף י"א ע"ב אות ב') עיסה הנאפת בחמה אין יוצאים בה בפסח. אם כן איך יצאו במצרים חובת מצה על ידי מצה שנאפית בחמה?

האוכל בליל הסדר מאכלי חלב האם יכול לזמן? הוכח מפרשת השבוע!

האפיקומן אסור לכל אדם לאכול, כמו שפסק השו"ע בסימן תע"ח, ואם כן לא שייך הכא לומר שהאוכל חלב יברך מטעם שהוא יכול לאכול, דאחר אכילת אפיקומן אסור לכל אדם לאכול, ודפ"ח.

ובשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' קסט) שדן בזה, וכתב שכיון שאת הכזית הראשון של המצה אוכלים ללא חלב או בשר, אם כן בזה כבר הצטרפו לחיוב זימון, ויתכן שהמעשה אצל הגר"י מעסקין היה שהם לא אכלו ביחד את הכזית הראשון, אלא הבן החולה אכל את הכזית בנפרד מהם, וכל הנידון הוא להצטרף בשעת הזימון, ואז הוא כבר אינו יכול לאכול, וכמו שנתבאר.

מדוע אין מברכים שהחיינו על אכילת מצה?

שהחיינו לאכול בו מצה ומרור. עוד כתב האבודרהם: שדי לו בזמן שאומר על הכוס במועד וגם מזה הטעם נוכל לפרש שאין לברך שהחיינו על ביעור חמץ שכיון שהבדיקה היא לבער החמץ לצורך המועד די לו בזמן שאומר על הכוס במועד. וכן כתב בערוך לנר בגמרא במסכת סוכה (דף מ"ו) דעל אכילת מצה אין צריך לברך שהחיינו כמו על לולב ושופר, כיון דהחג נקרא על שם חג המצות ולכן נפטר בברכת שהחיינו דחג.

אדם שיכול לתת פרוטה לצדקה למי יש עדיפות לתת לשכנו, או לפועל שלו? הוכח מפרשת השבוע!

ויש לבאר את הדברים על פי המבואר בדברי מרן בשו"ע (חו"מ סימן קעה ס"ג): יש אומרים דלא מקרי שכן, אלא אם הוא חברו הרגיל עמו, אבל מה שדר אצלו אינו כלום, וביאר הסמ"ע (סי"ק צב): אבל מה שדר אצלו אינו כלום... אלא שכן ר"ל חברו ורגיל עמו במשא ומתן, ויש מי שחולק, ויעויין בש"ך שכתב שלא ראה מי שחולק. ופירש הגר"א (סי"ק קכ) את השיטה הראשונה: מדאמרינן טוב שכן קרוב וזהו דווקא בכה"ג, עכ"ל. הרי לפנינו שאדרבה, עד כמה ששכן קודם, בגלל שטוב שכן קרוב, הרי שמי ששותף עמו במשא ומתן קודם לו, ויעויין גם בספר רביד הזהב (טריוויש, שמות יב ד) שכתב על דברי התוספתא הנ"ל וז"ל: ממשמע שנאמר ושכנו מה תלמוד לומר הקרוב אל ביתו, מסייע לרבינו ירוחם... דשכנו היינו שעושה עמו משא ומתן, וכמו שמבואר בחו"מ (סימן קעה), ולזה פירש הקרוב אל ביתו... יעו"ש. הרי שדייק מלשון התוספתא שסתם שכנו היינו דווקא במו"מ, ויעו"ש בהמשך דבריו איך שפירש את התוספתא לשיטה החולקת בחו"מ הנ"ל ולפי זה נראה לכאורה שהפועל, שהוא שותף עמו במשא ומתן, קודם לשכן שרק דר לידו.

ועוד בגמרא במסכת בכורות (דף לה ע"א) נאמר: מימר אמר הכהן הרועה אצל ישראל כיון דקא טרחנא ביה, לא שביק לדידי ויהיב לאחרני, יעו"ש. (חש"ח זרעים-א דמאי פ"ו מ"ג).

חידה: מתי יש חיוב לאבא ספר לבנו את סיפור יציאת מצרים בנוסף על ליל פסח?

אליו אז תשיבהו אבל אם יאמר מה זאת בדרך זלזול ולא לכוונת התשובה, אל תשיבהו. וכתב הגר"י קרליץ זצ"ל בספרו ספר חוט שני (ח"ג עמוד רלד) שאם הבן שואל בפדיון הבן מה זאת, האב חייב מן התורה לספר לו את סיפור יציאת מצרים, וכפשוטו הכתוב. אמנם אין חיוב של 'את פתח לוי', שהוא חיוב לספר לבנו אף כשאינו שואלו, אלא בליל ט"ו, כיון שלומדים חיוב זה מ"והגדת לבנך". (חש"ח ב"ק פ ע"ב).

"וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל מְרִירִים יֵאָכְלֶהוּ"

בשו"ת בית יעקב (להג"ר יעקב מעסקין זצ"ל עמוד עה) כותב: בהסיבי אל הסדר של חג הפסח שנת תרע"ט עם בני המצוינים, אחד מבני היה קצת חולה ולא אכל בשר רק מאכלי חלב, וכשהגיע לברכת הזימון, אמרתי לבני שאכל מאכלי חלב שיברך ברכת הזימון, כמו שכתב בבאר היטב (או"ח סי' קצ"ו) שאם אחד אוכל חלב ושנים אוכלים בשר האוכל חלב מברך, לפי שיכול לאכול גם כן בשר עם האחרים ולא להיפוך. ושאלתי אותם אם שייך דין זה גם כן בליל הסדר, ואמר לי בני המצוין אליעזר יחי', דלא שייך הכא דין זה, דכל עיקר הטעם שהאוכל חלב מברך, משום שיכול לאכול ג"כ בשר, אבל בליל הסדר לאחר אכילת

"שבעת ימים מצות תאכלו" (יב טו).

והקשו האבודרהם (ברכת המצות ומשפטיהם) וכן בערוך לנר על הגמרא במסכת סוכה (דף מ"ו ע"א): כיון דמצוות אכילת מצה הויה מצוה הבאה מזמן לזמן, מדוע אין מברכים על זה ברכת שהחיינו כשאוכלים בליל פסח?

ומבאר האבודרהם: מכיוון שאמרינן בהגדה של פסח והגיענו הלילה הזה לאכול מצה ומרור, אם כן הוזהו כמו שמזכיר

אדם שיכול לתת פרוטה לצדקה למי יש עדיפות לתת לשכנו, או לפועל שלו? הוכח מפרשת השבוע!

"וְאִם יִמְעַט מִהֵיִת מִשָּׂה וְלָקַח הוּא וְשִׁכְנּוֹ הַקָּרֵב אֶל בֵּיתוֹ בְּמִכְסֹת נָפֶשֶׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוּ תִכְסּוּ עַל הַשָּׂה" (יב ד).

שאלה: אדם שיש לו סכום כסף לצדקה, ויכול לתת את הכסף או לשכנו, או לפועל שלו, למי ייתן את הצדקה?

כתב מרן בשולחן ערוך (יו"ד סימן רנא ס"ג): עניי עירו, קודמים לעניי עיר אחרת... ושכניו לאנשי עירו, יעו"ש. ואם כן לכאורה שכנו קודם לפועל שלו, אם הפועל גר בעיר אחרת. והנה נאמר בתורה: "ולקח הוא ושכנו הקרוב אליו אל ביתו" (שמות יב ד). וכתב התוספתא בגמרא במסכת פסחים (פ"ח הי"ג), והובא גם באור זרוע בהלכות פסחים (סימן רטז): ר' שמעון בן אלעזר אומר אני, אף בפסח דורות כן, וכל כך למה, שלא יניח אדם שכנו הקרוב אל ביתו, ויעשה לו פסחו אצל אחרים, לקיים מה שנאמר טוב שכן קרוב מאח רחוק, יעו"ש. ואם כן יש לשאול על משנתנו, שכתבה שעל מנת כן באו, ומשמע שהפועל דורש לקבל את התרומות למרות שיש כאן שכן, והרי התורה הקדימה שכן, וכתבה "טוב שכן קרוב מאח רחוק", ומבואר שם בדברי מרן השולחן ערוך שם שעניי עירו קודמים לעניי עיר אחרת, אם כן איך יעזוב קדמתו של השכן, וייתן לפועל שלו?

"וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךְ מָחָר לֵאמֹר מָה זֹאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֶזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדָיִם" (י יד).

נאמר בתורה: "והיה כי ישאלך בנך", וכתב האור החיים הקדוש בשעה שיראה בנך פדיון בכור אם ישאלך אתה חייב לומר לו, אבל בלא שאלה אין אלא בליל פסח. ולזה דקדק לומר "מחר" פירוש אפילו מחר. ואמר "לאמר" שתהיה כוונתו בשאלה שתענה